

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΕΚ ΡΩΣΣΙΑΣ

ΤΟ ῥωσικὸν ἀτμόπλοιοι «Ρωσσία» ὑπὸ τὸν γνωστὸν πλοίαρχον Μαρκάκωφ ἀπεχειρέτα μίαν θερινὴν πρωίαν τοῦ 1892 τὰς ὄνειρώδεις καὶ μεθυστικὰς καλλονὰς τοῦ Βοσπόρου κατευθυνόμενον εἰς Ὀδησσόν. Μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν τῆς πρώτης θέσεως συναντῶ τὸν εὐρυμαθῆ καὶ πολὺγλωσσον ἱεροκῆρυκα Δουλγκέρωφ, τοῦ ὁποίου ἡ συναστροφὴ ἀπέβαινεν ἀληθινὴ γοητεία καὶ ἀπόλαυσις. ὦ! πόσα ὥραϊα πράγματα ἔμαθον περὶ τῆς κραταιᾶς χώρας, εἰς ἣν μετέβαινον, τὰ ὅποια λίαν ἀτελῶς ἐγνώριζον ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Καρόλου Rabot, τοῦ Mayne Reid καὶ ἄλλων περιηγητῶν.

Φθάνομεν εἰς Ὀδησσόν. Εἶνε ἡ 4ῃ Ἰουλίου. Καὶ ὁμῶς ἡ ἡμέρα ἀντατέλλει ἐξόχως ἑαρινὴ καὶ γλυκεῖα. Ἐπὶ τῶν πέριξ ὄρεων, ἀμυδρῶς μόλις λευκάζουσιν τὰ τελευταῖα ἔχνη τῆς ταχέως χιόνος, τὰ δὲ παγερὰ πνεύματα τοῦ βορρᾶ κοιμῶνται εἰς τὰς κοιτίδας τῶν. Ὁ Αἰόλος ἐφησυχάζει. Καὶ ἤδη θαλερὰ καὶ πλουσία βλάστησις διαχέει ζωὴν καὶ θέλγητρον εἰς τὰς γραφικὰς ἐγγὺς πεδιάδας. Ἡ ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου θέα εἶνε πανοραματικὴ αὐτόχρημα. Εὐρεῖα καὶ περικαλλῆς προκυμαία ἐκτυλίσσεται πρὸ ἡμῶν. Διακρίνομεν εἰς ἓν σημεῖον αὐτῆς, ἔξωθι τοῦ τελωνειακοῦ περιβόλου, κύκλους συγγενῶν καὶ φίλων. Μᾶς ἀναμένουν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ περιπτυχθῶμεν τὰ φίλτατα ὄντα, πρὶν ἢ ἐφαρμοσθῶσι πᾶσαι αἱ ἀστυνομικαὶ καὶ τελωνειακαὶ διατυπώσεις πρὸς ἐπικοινωνίαν. Εἶνε ἡ πρώτη αὕτη εὐάρεστος ἐντύπωσις, ἣν διαγεῖρει εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν, ἡ αὐστηρά καὶ σοβαρὰ ἐμφάνισις καὶ ἐνέργεια τῶν ἀρχῶν. Τὸ διαβατήριον δὲν ἀρκεῖ μόνον ἀφοῦ εἶνε δυνατόν νὰ ἐφοδιάζωνται διὰ τοιοῦτων κακοῦργοι καὶ λαοπλάνοι. Πενταμελὲς ἀστυνομικὴ ἐπιτροπὴ ἀνέρεται ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, παραλαμβάνει παρὰ τοῦ πλοίαρχου τὸν φάκελλον τῶν διαβατηρίων καὶ ἄρχεται ἡ ἐξέτασις ἐνὸς ἐκάστου ἐπιβάτου : — «Τίς εἶ ; πόθεν ἔρχεσαι ; πρὸς τίνα σκοπόν ; πόσον θὰ διχμείνῃς ἐν Ρωσσίᾳ ; ποῖον τὸ ἐπάγ-

γελημά σου ; ἔχεις συγγενεῖς καὶ ποίους ; » Εἶτα ὁ ἐπιβάτης εἰσέρχεται εἰς τὸν ἑλεγχὸν τῶν τελωνειακῶν διατυπώσεων, αἵτινες ἐν Ῥωσσίᾳ εἰσὶν ὅσον οὐδαμοῦ τῆς γῆς αὐστηραί μὲν ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ἀδαπανοί. Ἡ μέχρι τῶν τελωνείων μεταφορὰ τῶν ἀποσκευῶν ἐνεργεῖται δωρεάν καὶ δι' ἀχθοφόρων τῆς κυβερνήσεως, εἰς οὓς ῥητῶς ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἐλαχίστη ἰδιωτικὴ ἀμοιβή. Οὕτως ὁ ξένος, ὁ τὸ πρῶτον πατῶν ἐπὶ ῥωστικοῦ ἐδάφους, διατίθεται εὐνοϊκῶς ὑπὲρ ἔθνους, ἔνθα τοιαύτη ἐπικρατεῖ τάξις καὶ πειθαρχία καὶ σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους, ἀληθινὰ ὄντως γνωρίσματα πολιτισμοῦ, οἷαν δὲν ἀπαντᾷ τις εἰς ἄλλας ἐπὶ προσώψιν ἐγκαυχωμένας χώρας.

Μοὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψω τὴν γοητευτικὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ πόλιν τῆς Ὁδησσοῦ. Δὲν θὰ μοὶ ἐπῆρουν ὅλαι αἱ σελίδες τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἀγαπητοῦ « Ἡμερολογίου ». Διάταξις πόλεως κανονικωτάτη· εὐρεῖαι καὶ ἀναπεπταμένοι λεωφόροι· κῆποι, ἄλση, πλατεῖαι ἀνθοβριθεῖς, δενδροστοιχίαι, ἀνδριάντες, πληθὺς ἐξοχῶν, ναοὶ περικαλλεῖς ἐν ποικιλίᾳ ρυθμῶν, μέγαρα ἐπιβλητικά, ἰδρύματα δημόσια, ἀποτελοῦν ἐν σύνολον ἀληθῶς θαυμάσιον. Τὰ μαγευτικὰ προάστεια « Φοντάνια » τὰ κοινωνοῦντα μετὰ κοιλάδων καὶ ὀρέων γραφικῶν, τὰ ἀφθονοῦντα δενδρώωνων παυσκίων καὶ ρυάκων, καθιστῶσιν ἑκπαγλὸν τὴν ὀλβιόδωρον πόλιν, ἣν ὁ μὲν Ἀλέξανδρος Α', προιδὼν τὸ λαμπρὸν αὐτῆς μέλλον, ἐπροίκισε διὰ παντοίων προνομίων, ὁ δὲ Richelieu ἐξωράισε καὶ ἐπλούτισε διὰ Μουσείου ἀρχαιοτήτων, Λυκείου καὶ Θεάτρου, καὶ ὁ περιφανὴς καὶ μεγαλεπήβολος Ἕλλην δήμαρχος Γρηγόριος Μαρασλῆς ἐπροικοδότησεν ἡγεμονικώτατα ἐξ ἰδίων διὰ μεγάλων Γεωργικῆς Σχολῆς, Ἀρχαιολογικοῦ τῆς Ν. Ῥωσσίας Μουσείου, Δημοσίου Βιβλιοθήκης κλπ.

* *

Ἰδιαιτέραν αἰσθήσιν ἐμποιοῦσιν εἰς πάντα ξένον περιηγητὴν τὸ καθ' ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις δεσπόζον βαθὺ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ πρὸς τὸν Τσάρον εὐλάβεια καὶ ἀληθὴς λατρεία ἐξ ἄλλου. Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις πόσον φιλόθρησκος εἶνε ὁ ῥωσσικὸς λαός. Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία θεωρεῖται ὡς τὸ κρηπίδωμα πάσης πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως. Εἰς ἐκάστην πόλιν ἱεροκήρυκες, ἐν οἷς συγκαταλέγονται καὶ τινες ἔξοχοι ἐκκλησιαστικοὶ ῥήτορες, κηρύττουσι τὸν θεῖον λόγον. Ἡ πολιτεία δὲ ἐπιρρωνύει τὴν διάδοσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Πᾶν ἀντιθρησκευτικὸν κίνημα θεωρεῖται καὶ κολάζεται ὡς ἀπόπειρα ἀνατροπῆς κατὰ τῶν καθεστώτων. Ἡ εἰς-

αγωγή βιβλίων υλιστικῶν, εὐθὺ βαλλόντων εἰς ἄρνησιν τῆς
 θείας Προνοίας καὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς, ἀπαγορεύεται αὐ-
 στηρῶς. Βλασφημίαι ἢ ἀσεβεῖς φράσεις καὶ ἰδέαι ἐν δημοσίοις
 κέντροις ἐφελκύουν τὴν ἀστυνομικὴν καταδίωξιν. Τὰς κηδεῖας,
 τὰς λιτανείας καὶ τὰς ἄλλας ἱερὰς πομπὰς ἀκολουθοῦν οἱ ῥωσ-
 σοὶ ἀσκεπεῖς καὶ ὑπὸ ψῦχος ἔτι δομιύτατον ἢ καύσωνα φλέ-
 γοντα. Ἐκπλήττει ἡ πληθὺς τῶν ναῶν. Εἰς πλείστους σιδη-
 ροδρομικοὺς σταθμούς, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας, ἐγείρον-
 ται ναΐδια εὐπρεπῆ, εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων σελαγίζει πρὸ τοῦ
 εἰκονοστασίου ἀστερισμὸς κηρίων· οἱ ἐπιβάται διερχόμενοι ἐγεί-
 ρονται, ἀποκαλύπτονται, ψελλίζουσι λέξεις προσευχῆς καὶ σταυ-
 ροκοποῦνται. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ πανηγύρεις καὶ εὐροταὶ τῶν με-
 γάλων ἱστορικῶν Μονῶν εἰσὶν ἀπιστεῦτως κοσμεθρηθεῖς. Ὁ μέγα
 μετὰ τὸν Τσάρον ἰσχύων εἶνε ὁ παρὰ τῇ Ἱ. Συνόδῳ Αὐτοκρατο-
 ρικὸς Ἐπίτροπος, ὁ πρυτανεύων ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς ζητή-
 μασιν, ὁ ἐπαγρυπνῶν ἐπὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν ἔργων τῶν κα-
 θηγητῶν καὶ φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν
 Ἀκαδημία καὶ Σεμινάρια, ὁ ἀποτελὼν τέλος, κατὰ τὴν ῥῆσιν
 τοῦ Μεγάλου Πέτρου, τὸν ἄγρυπνον ὀφθαλμὸν τοῦ Τσάρου. Τὸ
 ἐξηγμένον δὲ τῶν θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἐπιβάλλεται εἰς τε
 ὁμοδόξους καὶ ἑτεροδόξους. Οἱ φιλοχρήματοι Ἰουδαῖοι ἀσχάλλουν
 ὑποχρεούμενοι εἰς ἀγρίαν κατὰ τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς εὐρο-
 τὰς, ἢ ὅταν κατὰ τὰς μικρὰς δὲν τολμῶσι νὰ ἀνοίξουν τὰ ἐργα-
 στήριά των πρὸ τοῦ πέρατος τῆς θείας λειτουργίας. Ἡ τοιαύτη
 ἑξαρσις τῆς θρησκευτικῆς ιδέας ἀπαντᾷ καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς
 διασκεδάσεις τοῦ λαοῦ. Δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἐν πνευματοπρατήριον
 (Bar), εἴτε ἐν ταῖς πόλεσιν, εἴτε ἐν ταῖς ἐξοχαῖς, μὴ φέρον ἄνθρω-
 πημένην ἀγίαν εἰκόνα, πρὸ τῆς ὁποίας ἀποκαλύπτονται οἱ εἰσερ-
 χόμενοι. Εἰς τὰ πρατήρια ταῦτα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται τ ρ α χ τ ῆ ρ
 ο ι α, ὑπάρχει καὶ μουσικὸν ὄργανον ἀνακροῦον τεμάχια ἐκ γαλ-
 λικῶν ἢ ἰταλικῶν μελοδραμάτων ἢ κωμειδουλίων, διότι ἡ μου-
 σικὴ καὶ τὸ ἄσμα τυγχάνει ἔμφυτος τῷ λαῷ, κληροδοτηθεῖσα
 παρὰ τῶν ἀρχαίων Σλαύων. Ὁ λαός, χάρις εἰς διασήμεους μου-
 συουργούς, ὡς τοὺς Δορζομίζκη, Σερώφ, Σαϊκόφκη, Βέλκοφ, καὶ
 ἰδίως τὸν παγκοσμίου φήμης Ρουμπιστάιν, ἔχει ἴδια ἄσματα διὰ
 τὰς μάχας, τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς οἰκογενειακὰς διασκεδάσεις,
 εἰς τὰ ὁποῖα ἐνυπάρχει ἐθνικὸς τις ρυθμὸς, μία μελαγχολικὴ με-
 λωδία προκαλοῦσα συγκίνησιν καὶ κατάνυξιν, Ἀλλὰ δὲν ἐλλεί-
 πουσι τὰ ἐμβατήρια καὶ τὰ θούρια καὶ οἱ παιᾶνες καὶ τὰ σκό-
 λια καὶ τὰ παρθένια, ὧν τινα ἄδονται πρὸς ὄρχησιν. Ὑπάρχει
 χορός, φιλανδικὴν ἔχων τὴν καταγωγὴν, τελούμενος εἰς τὰ ἐξο-

χικά μόνον τρυφήρια, πολὺ ὑπέρτερος ἐκείνου, ὅστις τοσοῦτον διεφθμίσθη καὶ κατεχειροκροτήθη εἰς τὰς Ἐκθέσεις Πατρισίων καὶ Σιχάγου. Εἶνε χορὸς ἡλεκτριζῶν, συναρπάζων, παρασύρων. Ὁ κόρδαξ ἢ ὁ μυκτηρισμός, ἡ σίκκυνις ἢ ὁ κόλαβρος, δὲν ἐμέθυσεν, ὅσον αὐτός, τοὺς θεατάς· ἅπαξ δὲ μόνον, λέγει ἡ ἱστορία, τὸ ἰσπανικὸν Φαντάγκο εἶχεν οἰστροηλατήσῃ τοὺς συγκληθέντας ὅπως καταδικάσῃ τὸν ἀσελγῆ τοῦτον χορὸν Καρδινάλιους, οἵτινες, ἡλεκτρισθέντες ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀποβαλόντες πάσαν σοβαρότητα, συνηρπάγησαν ἐν τῇ χορευτικῇ μέθῃ καὶ μετεβλήθησαν ἀπὸ δικαστῶν εἰς χορευτάς καὶ αὐτοὶ ἀλλόφρονες...

* *

Θάμβος καὶ ἐκπληξιν διεγείρει εἰς τὸν περιηγητὴν ἡ βαθεῖα πρὸς τὸν Τσάρον εὐλάβεια τοῦ λαοῦ, ὃν τὰ πλείστα τῶν ὑπερεκατὸν ἑκατομμυρίων τῆς Αὐτοκρατορίας θεωροῦσιν ὡς ὃν ἡμίθεον. Δικαίως ἐλέχθη ὅτι οἱ ῥῶσσοι ἔχονται τοῦ Τσαρισμοῦ ὅσον οἱ Λατῖνοι τοῦ παπισμοῦ. Ὁ Τσάρος θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τοῦ ἔθνους καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐντεταλμένος παρὰ τοῦ Ὑψίστου τὴν κυβέρνησιν τῆς ἀχανοῦς χώρας. Τὰ οὐκᾶζια αὐτοῦ εἶνε Θεοῦ διατάγματα. Αὐτὸς εἶνε πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Ἀρχηγὸς στρατοῦ καὶ στόλου, νομοθέτης, τὸ πᾶν. «Ἀπὸ τοῦ Τσάρου ἄρχεσθαι καὶ εἰς Αὐτὸν ἀναπαύεσθαι», εἶνε τὸ κοινὸν σύνθημα. Τὸ πρῶτον ῥωσικὸν μελόδραμα τοῦ Glyinka φέρει τὸν τίτλον «ἡ ζωὴ τοῦ Τσάρου». Ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς μουσουργὸς ἐμφανίζεται πρὸ τοῦ δημοσίου χωρὶς νὰ παρενεῖρῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦ ᾧδῃν τινα ἢ καὶ σκηνὴν ὀλόκληρον ὑπὲρ τοῦ Τσάρου. Εἰς τὸ περίφημον μελόδραμα τοῦ Κρίμσκη Κορτσάκωφ «ἡ κόρη τῆς χιόνης» ὁ Τσάρος συμβολίζεται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Καλοῦ Πατρός. Καὶ οἱ θεαταὶ πάντες ἐγείρονται καὶ ἐπευφημοῦσιν ἐνθουσιωδῶς. Μολονάτι δὲ ἀπὸ τῆς Πολικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου συγκροῦνται πεντήκοντα φυλαὶ καὶ τριάκοντα θρησκευτά καὶ διπλάσια γλωσσικὰ ἰδιώματα, ἐν τούτοις ὁ Τσάρος αἰνεῖται πανταχοῦ καὶ ὑπὸ πάντων ὡς ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Κυρίου, ὡς ἡ ἰθύνουσα βούλησις τοῦ ἔθνους. Τὸ πλῆθος θεωρεῖ ἀσέβειαν τὴν μὴ ὑποταγὴν εἰς τὴν προσωπικὴν Αὐτοῦ θέλησιν, γνωρίζον ὅτι εἰς ταύτην ὀφείλεται ἢ ἀπὸ τῆς δουλείας ἐλευθέρωσις, ἢ κατάργησις τῆς ἐν Σιβηρίᾳ ἐξορίας, κλπ. Ἡ δὲ μέση καὶ ἀνωτέρα τάξις συναισθάνεται ὅτι ὁ Τσαρισμὸς σημαίνει πρόοδον καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ ἀποτίναξις τῆς Μογγολικῆς δυναστείας, ἡ κραταιὰ

κυβερνητική ἐνότης καὶ ἡ συνοχὴ τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον Αὐτοῦ
βιούτων Κιρκασίων, Κελμούκων, Σαμογετῶν, Ταρτάρων, Περ-
σῶν καὶ ποικίλων ἄλλων φυλῶν. "Αἷον παρατηρήσεως ἀποβαί-
νει ὅτι ὅσω μεγαλειτέρα εἶνε ἡ ἐπικράτεια, τόσω καὶ ὁ πατριω-
τισμὸς συμπαγέστερος, διότι ἡ κοινὴ γνώμη δὲν κερματίζεται ὡς
εἰς τὰ μικρὰ κράτη, τὰ ὅποια λυμαίνεται ὁ φατριασμὸς καὶ ἡ
κομματικὴ ἀκολασία. Δι' αὐτὸ ὁ ῥωσσικὸς λαὸς προσκολλᾷται
πλέον παντὸς ἄλλου εἰς τὰς ἰδίας πολιτικὰς καὶ ἐθνικὰς παρα-
δόσεις ἀποτελῶν ἐν μέσῳ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἰδίου κόσμου, ἰδίαν
φυσιογνωμίαν βίου καὶ πολιτισμοῦ. Ἡ τοιαύτη τῆς Ῥωσσίας ἀπο-
μόνωσις ἀποτελεῖ τὴν μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν καὶ ἀξίαν
αὐτῆς. Οὕτως ὁ κατὰ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα ἀκατέργαστος ἐκεί-
νος ὄγκος, σήμερον ἐμψυχούται ὑπὸ μεγίστης καὶ ὑψηλῆς ἡθι-
κῆς δυνάμεως περιάγων εἰς σύγχυσιν τὰ πνεύματα τῶν Ἑσπε-
ρίων διὰ τὰς ἐν αὐτῷ συντελεσθείσας προόδους καὶ ἐμβάλλων εἰς
ἐκπληξιν τοὺς περὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας φιλοσοφούντας. Ὁ Βύ-
ρων, κρίνων τὴν ἐν Πουλτάβα μάχην, καθ' ἣν τὸ μεγαλεῖον τῆς
Σουηθίας ἐτάφη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἀναφωνεῖ: «Τὸ κρά-
τος καὶ ἡ δόξα τοῦ πολέμου, ἄστατα, ὡς οἱ μάταιοι αὐτῶν λά-
τραι, ἠτομολήσαν πρὸς τὸν θριαμβεύοντα Τσάρον». Οὕτω δὲ
φρονοῦσι καὶ οἱ ἐγγύτερον ἐμβαθύνοντες εἰς τὰ ἐν Ῥωσσίᾳ πράγ-
ματα καὶ ἀναγνωρίζοντες τὴν ὑπὸ τὸν στίβαρον τοῦ Τσάρου βρα-
χίονα συντελουμένην ἐκπολιτιστικὴν πρόοδον. Ὁ περιηγητὴς
Mayne Reid ἡρώτησεν ἔμπορον ῥῶσσον διατί οὐδεμία μέχρι τοῦδε
ἐγένετο ἐπανάστασις κατὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας. Καὶ ὁ ῥῶσ-
σος ἀπήνησε: «Διότι οὐδὲν ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε οὐκάζιον τοῦ
Τσάρου προσκαλοῦν ἡμᾶς εἰς στάσιν». Ἡ χαρακτηριστικὴ αὕτη
ἀπάντησις διερμηνεύει πιστότατα τὸ κρατοῦν ἐν τῇ συνειδήσει
τοῦ ῥωστικοῦ λαοῦ Τσαρικὸν αἶσθημα. Καὶ ἀληθῶς ποῖον ἄλλο
πολίτευμα θὰ ἐτόλμα νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ διεξαγάγῃ τόσον ταχέως
τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Πέτρου; Ποία ἄλλη Κυβέρνησις, πλὴν
τῆς δυνάμεως τοῦ Τσάρου, θὰ ἠδύνατο νὰ καταλύσῃ τὴν ἐν τῷ
ῥωσσικῷ ἐδάφει ἐρριζωμένην δουλείαν; Ποῖος ἐνομοθέτησε τὴν
ανεξαρτησίαν καὶ ἰσχυρίτητα τῶν δικαστῶν, τὴν πλήρη τῶν πο-
λιτῶν ἰσονομίαν, τὴν σύστασιν ὁσχωτῶν δικαστηρίων, τὴν καθιέρ-
ωσιν τῆς τοπικῆς αὐτονομίας ἐπὶ βάσεων πολὺ εὐρυτέρων ἢ ἐν
Γαλλίᾳ καὶ Ἱταλίᾳ; Ταῦτα ὅλα δὲν ἐπετεύχθησαν ὑπὸ τοῦ Τσάρου
τοῦ ἐνσαρκοῦντος τὰ ζνεῖρα, τοὺς πόθους, τὴν συνειδήσιν καὶ
τὴν δύναμιν τοῦ ῥωστικοῦ λαοῦ; Μὴ καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Τολστόη
δὲν στρέφεται πρὸς τὸν Τσάρον ἐσάχως ἐπιζητεῖ τῶν μεγάλων αὐ-
τοῦ ἰδεωδῶν τὴν πραγμάτωσιν; Ἐάν δὲ λάβῃ τις ὑπ' ὅψιν ὅτι

τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, τὸ ἀσφαλίζον ὁῦθεν τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας ἀλλὰ πράγματι διαφθεῖρον αὐτάς, μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ ἡδυνήθη νὰ εὐδοκιμήσῃ δι' ὅλως ἐξαιρετικούς λόγους, θὰ ἀνομολογήσῃ ὅτι ἡ μοναρχικὴ καὶ ἀπόλυτος διοίκησις ὡς ἐκείνη τοῦ Τσάρου, ὁδηγεῖ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἓνα λαὸν εἰς τὴν πρόοδον, εἰς τὸ μεγάλειον, εἰς τὴν δόξαν!

[Ζαγαζίκ]

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΞΕΝΟΣ

ΜΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΔΡΙΜΥΤΕΡΑ σάτυρα, κυστιχωτέρα εἰρωνεία κατὰ τοῦ κοινωνικοῦ ψεύδους καὶ τῆς πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι κενότητος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνη! Ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Μολιέρος θὰ τὴν ἐξήλευον ὡς ἀσυλλήπτου καὶ ἀνεφίκτου ἐμπνεύσεως. Τὴν ἀφῆκε, θνήσκων κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1903, εἰς μέγας σαρκοστής, ὁ ἰδιορρυθμότερος, ὁ ἐκκεντριχώτερος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων — ὁ Ἀνδρέας Πεταλᾶς· μία φυσιογνωμία ἰδιόζουσα, μία πρωτοτυπία ὑπερέχουσα ἐν μέσῳ τῶν μυριάδων κοινωνικῶν

νευροσπάστων τῆς καθημερινῆς κωμωδίας τῆς ζωῆς· εἰς ἀληθινὸς φιλόσοφος τῶν ἔργων — ὄχι τῶν λόγων μόνον, ὄχι ἀπλοῦς φιλόσοφος τοῦ γραφείου καὶ τῆς μελάνης, δοῦλος τῆς πρώτης ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Ὁ Ἀνδρέας Πεταλᾶς ἀνῆκεν εἰς ἐαυτόν, εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδίων του πεποιθήσεων καὶ αἰσθημάτων, καὶ δι' αὐτὸ ὑπῆρξεν εἰς ὅλα ἰδιορρυθμος· εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ ἠμιλεῖν, τοῦ ἐνδύεσθαι, τοῦ συμπεριφέρεσθαι, τοῦ ζῆν, τοῦ θνήσκειν, καὶ τοῦ κληροδοτεῖν ἀκόμη!